Prof. Marcel Lapteș

SĂRBĂTORI ȘI OBICEIURI COMUNITARE DE PE VALEA MUREȘULUI. CERCETARE INTERDISCIPLINARĂ DE VALORIFICARE A CULTURII POPULARE (2016-2017)

I. Tema: Cercetarea şi valorificarea etnoculturală materială şi imaterială din zona etnofolclorică Valea Mureşului.

II. Scopul: Cunoaşterea, asumarea şi prezervarea activă a valorilor etnoidentitare a localităţilor rurale de pe Valea Mureşului prin studierea pe baze metodologice moderne a comunităţilor tradiţionale precum şi evidenţierea manifestărilor spirituale vii printr-o campanie dinamică şi practică în direcţia salvării de la uitare şi implicit dispariţie a unor manifestări spectaculoase de epos folcloric.

III. Orizont cronologic: Civilizaţie tradiţională hunedoreană: - Sărbători comunitare de pe Valea Mureşului

IV. Teritorii:

1. **Comuna Brănişca** (Boz, Bărăştii Iliei, Căbeşti, Gialacuta, Furcşoara, Rovina, Târnava, Târnăviţa)
2. **Comuna Hărău** (Bancpotoc, Bârsău, Chimindia)
3. **Comuna Burjuc** (Brădăţel, Glodghileşti, Petreşti, Tătărăşti, Tisa)
4. **Comuna Certeju de Sus** (Bocşa Mare, Bocşa Mică, Hondol, Măgura Topliţei, Nojag, Săcărâmb, Topliţa Mureşului, Vărmaga)
5. **Comuna Dobra** (Abucea, Bujoru, Făgeţel, Lăpuşnic, Mihăieşti, Panc, Panc Sălişte, Rădulești, Roşcani, Stânceşti, Stânceşti Ohaba, Stretea)
6. **Comuna Gurasada** (Boiul de Jos, Boiul de Sus, Cărmăzăneşti, Câmpuri de Sus, Câmpuri Surduc, Dănuleşti, Gothatea, Runcşor, Ulieş, Vica)
7. **Comuna Ilia** (Bacea, Bretea Mureşană, Brâznic, Cuieş, Dumbrăviţa, Săcămaş, Sârbi, Valea Lungă)
8. **Comuna Lăpugiu de Jos** (Baştea, Coşeşti, Fintoag, Grind, Holdea, Lăsău, Ohaba, Teiu)
9. **Comuna Cârjiţi** (Almaşu Sec, Ghergheş, Cozia, Popeşti, Archia, Bârcea Mică, Cristur)
10. **Comuna Şoimuş** (Bălata, Boholt, Bejan, Bejan-Târnăviţa, Căinelu de Jos, Chişcădaga, Fornădia, Păuliş, Sulighete)
11. **Comuna Veţel** (Bretelin, Căoi, Herepeia, Leşnic, Mintia)
12. **Comuna Vorţa** (Certejul de Jos, Coaja, Dumeşti, Luncşoara, Valea Poienii, Visca)
13. **Comuna Zam** (Almaş Sălişte, Almăşel, Brăşeu, Cerbia, Deleni, Godineşti, Micăneşti, Pogăneşti, Pojoga, Sălciva, Tămăşeşti, Valea).

V. Domenii de cercetare (Chestionare):

Sărbători şi obiceiuri comunitare de pe Valea Mureşului:

a) Şezătoarea: denumiri, frecvenţă, timp, loc:
- la fete
- la femei măritate
- la fete bătrâne
- la oameni primitori
- cu rândul sau la gazdă de şezătoare
- la gazdă de şezătoare

Participanţi:
- tineri necăsătoriţi
- tineri necăsătoriţi şi căsătoriţi
- tineri necăsătoriţi, căsătoriţi şi bătrâni

Chemarea:
- chema gazda
- chema gazda şi fata gazdei
- chema fata gazdei
- zile fixate
- alt fel

Scopul:
- tors
- tors, croşetat
- tors, împletit
- tors, cusut
- tors, croşetat, împletit, cusut

Manifestări însoţitoare:
- cântece, poveşti
- cântece, poveşti, mâncare, băutură
- joc (dansuri populare)
- jocuri
- vrăji

Alimente consumate:
- preparate
- fructe
- băuturi

b) Claca, activităţi care se organizează la clacă:
- munci agricole
- construcţii
- transport
- lucru la pădure
- dezghiocat porumbul
- tors: in, cânepă, lână

- scărmănatul penelor
- alte munci

Participanți:
- vecini, prieteni
- rude, naşi, fini

Manifestări însoțitoare:
- petrecere
- cântec
- joc

Clăci speciale:
- pentru bătrâne
- văduve
- participanți (rude)
- vecini, tineri

c) Întovărășirile la muncă: denumiri: ajutor, ortăcie, tovărășie, împrumut, schimb, însambrare (înțelegerea la oi, vara), laolaltă

Scop:
- muncile agricole
- construcții
- munca la pădure
- cărăușie
- păşunat
- altele

Participanți:
- rude
- vecini
- prieteni
- alții

d) Ceata de feciori:

Ocazii de organizare şi funcționare:
- colindat
- paşte şi alte sărbători
- colindat şi joc
- pentru tot anul

Criterii de organizare:
- prietenie
- părțile satului
- vecinătate
- vârstă
- ocupații, altele

Participanți:
- feciori până la armată
- feciori până la căsătorie
- feciori şi tineri căsătoriți

Conducător:
- denumire
- calități
- atribuții

Alte funcții:
- cârciumarul
- vătaful mic
- cămărașul
- casierul

Atribuțiile cetei:
- colindat
- organizare petreceri
- costumul feciorilor
- recuzita

e) Strigarea peste sat:
- denumiri
- actanți: flăcăi, grupuri, copii

Loc:
- pe dealuri
- la marginea satului

Timp:
- lăsatul secului
- Anul Nou
- Bobotează
- Crăciun
- Sf. Gheorghe
- Paşte

Scop:
- ironie, satiră
- moralizator
- comunicare

Desfăşurare:
- strigări: pe rând, de două ori, în grup, individual
- texte de strigături
- schimbarea vocii (ca să nu fie recunoscuți)
- focuri de paie aprinseâ
- materiale, denumiri

f) Hora satului:

Timp, denumiri:
- duminica
- la marile sărbători
- la unele sărbători
- obiceiuri: Bobotează, Rusalii, Sf. Maria (hramuri)

Loc:
- în sat (unde-i spațiu)
- în afara satului

Număr:
- după nr. satelor

Participanți:
- fete (vârsta)
- flăcăi (vârsta)
- tineri căsătoriți

Reguli de comportare:
- pentru femei şi bărbați căsătoriți joacă între ei sau cu oricine
- pentru fete (intrarea în horă)

Organizare:
- muzică
- plata tarafului
- alegerea gazdei
- taxarea la horă
- cu cât timp înainte se organiza

g) Nedeia:
- timp: sărbătorile
- loc: în vatra satului sau în afara satului la loc fix

Desfăşurare:
- după venirea la biserică

- se făcea joc
- se făcea joc şi masă
- sărbătoare comună
- sărbătoare familială

h) Succesiunea:

Moştenirea cu limbă de moarte:

- când avea loc
- unde avea loc
- de ce se făcea
- ce se lăsa moştenire
- cui se lăsa
- cine participa (rude, vecini, prieteni, străini)
- moştenirea (prin viu grai, scrisă)

Condiţiile pentru respectarea moştenirii:

- martori
- înscrisuri

Alte modalităţi de moştenire.

- înţelegere
- testament.

VI. Promotori: Consiliul Judeţean Hunedoara, Centrul de Cultură şi Artă al judeţului Hunedoara.

VII. Autorii proiectului: Centrul de Cultură şi Artă al judeţului Hunedoara prin Secţia Cercetare şi Secţia de Artă Populară Tradiţională.

VIII. Coordonatorii de proiect:

- Ciprian Roman – manager
- Daniel Ioaneş – contabil şef
- Marcel Lapteş – etnolog
- Mircea Lac – profesor
- Nicu Jianu – publicist
- Dorin Petresc – istoric

IX. Valoarificarea proiectului:

Rezultatele cercetării se vor concretiza în cadrul activităţilor Căminelor Culturale şi Muzeelor locale prin revigorarea vechilor datini şi tradiţii de pe Valea Mureşului în cadrul unor sărbători specifice zonei etnofolclorice. Se va realiza astfel o ediţie specială a revistei de etnografie şi folclor „MIORIŢA" având ca temă zona etnofolclorică Valea Mureşului.

Aspecte din satele cercetate se vor valorifica într-o manifestare cultural-folclorică intitulată „Toamna folclorică hunedoreană 2017".

Biserica monument din satul Răduleşti (foto: Nicu Jianu)